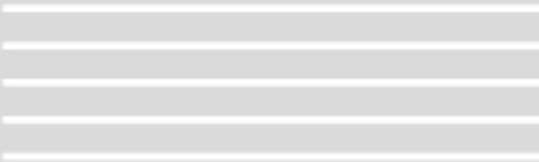

ДІАНА АКЕРМАН

ДРУЖИНА ДОГЛЯДАЧА ЗООПАРКУ

*З англійської переклали
Катерина Дем'янчук
Ольга Бершадська*

Київ
BookChef
2019

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

Відгуки на книжку Діани Акерман «Дружина доглядача зоопарку»

«Нова захоплива розповідь про Голокост».

San Francisco Chronicle

«Зазвичай історія про Голокост схожа на гротескний оксюморон. Проте Діана Акерман у книзі «Дружина доглядача зоопарку» доводить протилежне. Тут показано правдиву історію про людське співчуття і його зворотний бік, історію тяжку і водночас яскраву, глибоку й іронічну. В Акерман була чудова історія, і вона розповіла її щонайліпше».

Washington Post Book World

«В Акерман багато блискучих творів... але це саме та книга, для створення якої вона була народжена. Цей твір є зразком освіченості і вражаючої уяви — надзвичайна розповідь Акерман про героїчну драму Жабінських унаочнює глибокий зв'язок між людьми і природою, прославляє красу, таємничість і тендітність життя».

Booklist, starred review

«Поетично і природно Діана Акерман віддає належне всепоглинаючій історії Другої світової війни і демонструє співчуття дружині доглядача зоопарку; ця достовірна розповідь дає нове літературне життя дуже незвичайному героєві... Зображення життя під час війни, що лякає і захоплює».

Kirkus Reviews

«Приголомшлива історія про війну і рятівну схо- ванку, точна й захоплива... Надзвичайно проникливо Акерман змальовує нацистські деформовані життєві переконання... Книжка стоїть осібно у своїй катего- рії... Не буде перебільшенням сказати, що Акерман просто мусила написати цю книжку».

Los Angeles Times

«Автор Діана Акерман пропонує нам книгу “Дру- жина доглядача зоопарку”, історію про неймовірну відвагу із фантастичною кількістю історичних спога- дів про Ноїв ковчег... Історія Акерман — трактат про благородство — світ, що звертається до декого з лю- дей і до всіх тварин у “Дружині доглядача зоопарку”».

USA Today

«Цей твір активної письменниці Діани Акерман чудовий... Завдяки глибоким знанням і вмінню бачити світ очима персонажів, Акерман вдалося перевершити саму себе, пишучи про тварин як про найголовніших героїв у цій історії. Власне, їм вона присвячує стільки само уваги, скільки й персонажам- людям».

Seattle Times

«Вражаючі жвавість і красномовність Акерман... — хвилююче і незабутнє зображення мужності й мило- сердя під смертоносним вогнем... Акерман зробила неоціненний внесок, показавши малознану історію героїзму й співчуття. Рекомендуємо до читання».

Library Journal, starred review

«Невтомна дослідниця, та попри це Акерман — іще й письменниця, яка із задоволенням використо- вує чуттєві описи й метафори, обираючи інструмен-

ДІАНА АКЕРМАН

[Купить книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

ти для викладення правдивої історії Другої світової війни. Треба віддати належне її талантові, бо книга з першої до останньої сторінки викликає відчуття триумфу і водночас невідворотності».

Orion

«Діана Акерман... вдихнула нове життя в розповіді про Другу світову війну... [ii] книга є свіжою не лише через новизну історії, а й через те, як непомітно вона пов'язує світи людини і тварин... Захопливе дослідження війни, яке зробила Акерман, без сумніву, залишиться з нами надовго як нагадування про цінність життя в жорстокому світі і як засторога від подальших руйнувань та глобальної війни».

Virginia Quarterly Review

«Приголомшливо. Акерман розповідає цю історію, показуючи чудове ставлення до персонажів: як до людей, так і до тварин. Рідко трапляється книга, у якій автор і її герої так підходять одне одному».

Дева Собел, автор *The Planets* і *Galileo's Daughter*

«У цій книзі Діана Акерман перевершила саму себе. Вона водночас і тішить, і лякає, і бентежить. Цей потужний бойовик може бути чудовим романом, якщо не зважати на те, що все це відбувалося насправді».

Джаред Даймонд, автор *Collapse* і *Guns, Germs, and Steel**

* Даймонд Дж. Зброя, мікроби і харч: Витоки нерівностей між народами / пер. з англ. Т. Цимбала. — Київ: Ніка-Центр, 2009. — 488 с. Перевидання: Даймонд Дж. Зброя, мікроби і харч: Витоки нерівностей між народами / пер. з англ. Т. Цимбала. — Київ: КМ-букс, 2018. — 544 с. — Прим. видавця.

*АНТОНІНІ ТА Ї РОДИНІ —
СЕРЕД ЛЮДЕЙ І СЕРЕД ТВАРИН*

[Купить книгу на сайте kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

НОТАТКИ АВТОРА

Ян і Антоніна Жабінські були християнами, доглядачами зоопарку. Нажахані нацистським расизмом, вони зуміли скористатися одержимістю фашистів рідкісними тваринами, щоб урятувати понад триста приречених людей. Їхня історія стала частиною загальної історії, позаяк це був надзвичайно гуманний вчинок, на який лишень здатна людина. Під час війни в Польщі, коли навіть подати воду євреєві вважали тяжким злочином, за який карали на смерть, їхній вчинок був більш героїчним, ніж більшість інших могли вчинити.

Розповідаючи їхню історію, я використовувала багато джерел, зазначених у бібліографії, та значно більше я спиралася на спогади («ґрунтуючись на моєму щоденнику і загублених записах») «дружини доглядача зоопарку» Антоніни Жабінської, доповнюючи їх емоційною чарівністю зоопарку; автобіографічні книжки її дітей, як-от «Життя в зоопарку»; книжки і реколекції Яна Жабінського; а також на ін-

ДІАНА АКЕРМАН

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

терв'ю, які Антоніна і Ян давали польським, єврейським і юдейським газетам. Коли я розповідаю про те, що Антоніна чи Ян думали, чим цікавилися, що відчували, висновую це з їхніх записів та інтерв'ю. Я також зосередилася на їхніх родинних світлинах (саме з них я дізналася, що Ян носив годинник на волохатому лівому зап'ястку, а Антоніна полюбляла сукні в горошок); на спілкуванні з їхнім сином Ришардом та іншими працівниками Варшавського зоопарку, а також із мешканками Варшави — сучасницями Антоніни, — які опікувалися підземеллям; на записах Лютца Гека; на артефактах, представлених у музеях, зокрема в Музеї Варшавського повстання й Музеї голокосту у Вашингтоні; на архівах Національного зоологічного музею; на спогадах і листах, що зібрала під час війни таємна група активістів, які ховали документи, представлені нині в Єврейському історичному інституті у Варшаві, у коробках і пакетах з-під молока; на свідченнях, переданих програмі Ізраїльської спілки «Праведників світу» і проекту «Фонду Шоа»; на листах, щоденниках, проповідях, спогадах, статтях та інших записах в'язнів варшавського гетто. Я вивчала те, як нацисти намагалися не лише домінувати над іншими націями й ідеологіями, а й планували змінити світові екосистеми через знищення в деяких країнах видів рослин і тварин (включно з людьми), які там існували. Водночас вони зробили досить багато для захисту інших видів, що перебували на межі вимирання, навіть відроджували види, які повністю зникли, як-от дикі корови й лісові бізони. Я ретельно вивчила матеріали про природу і диких тварин Польщі (дослідження, що базуються на безлічі постійних невеликих дивовижних спостережень); довідники з традицій, кулінарії та фольклору Польщі; а також книжки про нацистські наркотики, учених, зброю та

інші теми. Я з насолодою ознайомилася зі вченням про хасидизм, Кабалу й атеїстичний містицизм початку ХХ століття; із окультним походженням нацизму; а також із такими практичними питаннями, як соціальна і політична історія Польщі та... балтійські абажури тієї епохи.

Я також вдячна за знання моїй неоціненній польській радниці Магді Дей, яка провела своїх перших двадцять шість років у Варшаві, та її доньці Агаті М. Окуліч-Козарин. Під час подорожі до Польщі я була в захваті від Біловезької Пущі і від самого Варшавського зоопарку, де прогулювалася, бродила старою віллою, простежувала шлях Антоніни вулицями. Я особливо вдячна доктору Мацею Рембішевському, теперішньому директорові Варшавського зоопарку, і його дружині Еві Забоніковській за щедрість у часі й душевність, а також співробітникам зоопарку за їхні знання, ресурси й доброзичливість. Хочу висловити вдячність Елізабет Батлер за її невтомність і постійну допомогу, а також професорові Роберту Яну ван Пельту за його детальну критику.

Я вирішила написати цю книжку, як і решту моїх книжок, через дуже особисті причини: мої дідусь і бабуся з боку матері приїхали з Польщі. На мене вплинули спогади життя в Польщі дідуся, який виріс у Летні, передмісті Пшемишля, звідки й виїхав перед Другою світовою війною, а також бабусі, чії родичі й друзі переховувалися або потрапили до таборів. Мій дідусь, який виріс на маленькому фільварку, розповідав народні казки, що переходили з покоління в покоління.

В одній із таких розповідей ідеться про село, де був маленький цирк, у якому раптово помер лев. Директор цирку запитав у бідного старого єврея, чи не зможе той побути левом, і чоловік погодився, оскільки

дуже потребував грошей. Директор сказав: «Усе, що ти маєш зробити, — це вдягнутися в лев'ячу шкуру і сидіти у клітці, тоді всі повірять, що ти лев». Чоловік так і зробив, розмірковуючи: «Що за дивну роботу я надібав наприкінці життя». Аж раптом його думки перервав шум. Він озирнувся і побачив іншого лева, що, заходячи до клітки, змірював чоловіка голодним поглядом. Він затремтів і зіщулився, не знаючи, як врятуватися, і зробив єдине, на що був здатен, — почав голосно співати єврейську молитву. Щойно він вимовив перші слова «Шма Ізраель» («Слухай, Ізраїлю»)... лев приєднався до нього зі словами «Адонай Ілохену» («Господь, Бог наш») і двоє так званих «левів» разом закінчили молитву. Я навіть уявити не могла, як точно ця народна байка відображає історичні події.

Розділ 1

Літо, 1935

У самісінькому кінці віддаленого району Варшави сонячне проміння роїлося довкола стовбурів квітучих лип, вигравало на білій штукатурці стін і на склі вілли 1930-х років, у якій директор зоопарку і його дружина спали в ліжку, зробленому з берези — світлої деревини, з якої роблять каное, шпателі й вінсдорські крісла. Ліворуч від них височіли два вікна з підвіконнями такими широкими, що на них можна було сидіти, а під ними — маленькі батареї. Східні килими вкривали паркетну підлогу, дощечки якої були підігнані одна до одної, нагадуючи пір'я, а березове крісло займало весь куток кімнати.

Коли вітерець підняв тонку фіранку так, що нерівне світло потрапило всередину і розігнало тінь, ледь помітні предмети почали переносити Антоніну в чуттєвий світ. Невдовзі почнуть кричати гібони, а після того, як зародиться це божевілля, вже ніхто не зможе спати, навіть завжди сонні студенти і немовлята. Дружина доглядача зоопарку тим паче не зможе. Усі звичайні домашні справи щодня чекали на неї, а вона однаково добре поралась із куховарством, малярством чи шиттям. Та вона мала і власні обов'язки в зоопарку, іноді досить незвичайні (скажімо, втихо-

мирити дитинча гієни), які потребували від неї додаткових знань і навичок.

Її чоловік Ян Жабінський зазвичай уставав раніше, вдягав штани й сорочку з довгими рукавами, надягав годинник на волохатий лівий зап'ясток і спускався сходами. Високий і худорлявий, із прямим носом, темними очима і м'язистими плечима трударя, статурою схожий на її батька, Ентоні Ердмана, польського інженера-залізничника, який мешкав у Санкт-Петербурзі, а у службових справах роз'їжджав Росією, виконуючи свою роботу. Так само, як і Ян, він був такий розумний, що його і її мачуху записали до інтелігенції в перші ж дні Російської революції 1917 року. Тоді Антоніні лише виповнилося дев'ять років. Так само, як батько, Ян був таким собі інженером — завдяки зв'язку, що його він налаштував між світом людей і світом тварин.

Із зализинами, з короною темно-коричневого волосся, Янові потрібен був капелюх, щоб рятуватися від спеки влітку і холоду взимку. Тому на знімках, які робили десь на вулицях міста, він зазвичай у фетровому капелюсі, крізь який вітер охолоджував голову. На кількох світлинах у приміщенні він сидить за столом або в радіовузлі; зі стиснутими від зосередження вустами він скидався на вразливу людину. Навіть коли був гладенько поголений, тінь завжди пролягала на його обличчі, особливо між носом і вустами. Повна, з чіткими гострими підйомами верхня губа — для того, щоб таку зробити, жінки використовують олівець для губ, — губи мов сердечко, єдина його жіночна риса.

По смерті батьків Антоніні тітка відіслала її вчитися грі на піаніно до школи-інтернату при міській консерваторії в Ташкенті, а також до середньої школи, яку вона закінчила в п'ятнадцять років. Не мину-

ло й року, як вони переїхали до Варшави, і Антоніна почала вивчати іноземні мови, малювання та образотворче мистецтво. Вона трохи викладала, склала іспити на архіваріуса і працювала над категоризацією минулого Варшавського сільськогосподарського коледжу, коли зустріла Яна, старшого за неї на одинадцять років зоолога, який вивчав образотворче мистецтво в Академії мистецтв. Із ним вона розділила свою любов до тварин і мистецтва анімалістики. Коли 1929 року звільнилася посада директора зоопарку (директор-засновник помер через два роки), Ян і Антоніна вирішили скористатися можливістю вдосконалити зоопарк і провести решту життя серед тварин. У 1931 році вони одружилися і переїхали за річку до «Праги», густозаселеного індустріального і бідного району міста із власним вуличним сленгом, але лише в п'ятнадцяти хвилинах на тролейбусі від центру міста.

Колись зоопарки перебували у приватній власності, і їх можна було подарувати. Кожен може обладнати кімнату дивовижних речей, але потрібно бути насправді божевільним, аби знайти найдовшого крокодила, найстарішу черепаху, найважчого носорога і найрідкіснішого орла. У XVII столітті король Ян III Собеський тримав безліч рідкісних тварин; багаті вельможі часом на підтвердження власної заможності облаштовували у своїх маєтках приватні звіринці.

Роками польські науковці мріяли про великий столичний зоопарк, що складе конкуренцію будь-якому звіринцеві в Європі, особливо німецьким, чия велич відома на весь світ. Польським дітям також був потрібен зоопарк. Європа насолоджувалася старими казками, в яких тварини розмовляли (деякі з них реалістичні, інші — чудова вигадка), що розпалювали дитячу фантазію, а дорослих повертали до чарівного світу дитинства. Антоніна вірила, що її зоопарк — це

місце, де живуть міфічні істоти, оживають сторінки книжок, а люди можуть запросто спілкуватися з дикими тваринами. Мало хто може на власні очі спостерігати, як пінгвіни ковзають сніговими схилами до моря або чіпкохвостого дикобраза у Скелястих горах Канади, який заплутався так, що став схожим на гігантську соснову шишку — Антоніна вірила, що можливість побачити їх у зоопарку дасть змогу розширити погляд відвідувачів на живу природу, втілити її, надати їй форм і назв. Тут жила *незаймана природа*, з прекрасними монстрами, закритими у клітки і безпечними.

Щоранку, коли світанок наповнював зоопарк, соловей заливався всіма відомими йому піснями, золотомушка, сховавшись, виводила кілька арпеджіо, а зозулі, неначе годинник, монотонно кували. Раптом гібони почали кричати, сповіщаючи про настання ранку, так голосно, що вовки і мисливські собаки почали вити, гієни — торохтіти, леви — ричати, чорні ворони — каркати, павичі — верещати, носоріг — хропіти, лисиці — тьякати, а гіпопотами — ревіти. Потім гібони об'єдналися в дуети, в яких самці видавали по черзі то тихе пищання, то гикання, а самки — кричали і посилали довгі звуки свого «великого заклику». У зоопарку мешкали кілька пар, які вже склалися, а решта гібонів шукали собі пару, співаючи традиційні шлюбні пісні — з увертюрами, заключними частинами, інтерлюдіями, дуетами й соло.

Антоніні і Янові довелося навчитися сезонного нестабільного життя. Як і більшість людей, вони жили за розкладом, але їхня рутинна не була просто рутинною, бо до неї входило гармонійне існування людини з тваринами. Коли розклад ставав щільним, Ян приходив додому пізно, і Антоніна підіймалася серед ночі, щоб прийняти пологи, приміром у жирафи

(завжди дуже складно, оскільки мати народжує стоячи і дитинча падає головою донизу з висоти, а мати навіть не намагається йому допомогти). Це привносить певну новизну в кожен день і, коли нагромаджуються проблеми, сповнює її життя миттєвостями яскравих несподіванок.

Відчинені скляні двері спальні Антоніни виходять на широку терасу третього поверху в задній частині будинку, куди можна вийти із будь-якої з трьох спалень і вузького складського приміщення, мансарди. Стоячи на терасі, вона чувається рівнею високим ялинам і вищою за бузок, що росте під високими вікнами вітальні, щоб наповнювати кімнату і затримувати річковий бриз. Теплими весняними днями пурпурові суцвіття бузку колихає вітерець, і кімнату сповнює солодкий аромат, що його заносить усередину через певні проміжки часу, достатні, щоб ніс устиг «відпочити». Умостившись на терасі, жадібно вдихаючи повітря на висоті верхівок гінко і ялин, людина почувалася небесним створінням. Унизу орнаментом із тисяч вогких призм ялівець виблискує крізь важкі гілки дуба, що росте за вольєром для фазанів, ближче до головних воріт зоопарку, чи не в п'ятдесяти футах від вулиці Ратушної. Якщо її перейти, опинитися у Празькому парку, який відвідують багато мешканців Варшави у спекотні літні дні, коли жовті китиці липи наповнюють повітря солодким ароматом меду і дзижчанням бджіл.

Власне, липи й уособлюють дух літа — липень, тому що цвітуть липи. Оскільки її вважали деревом богині кохання, після запровадження християнства липу почали вважати деревом Богородиці: під цим деревом розміщують придорожні хрести, а подорожні моляться, прохаючи собі щасливої дороги. У Варшаві липи ростуть у парках, навколо кладовищ і площ, а високі, широколисті липи ростуть обабіч

бульварів. Визнані Божі слуги, бджоли, збирають пилок, роблять мед, який люди споживають, зі стільників виготовляють церковні свічки, а навколо багатьох церков ростуть липові гаї. Зв'язок між церквою і бджолами став таким міцним, що в XV столітті селяни з Мазовше прийняли закон, яким карали на смерть викрадачів меду і руйнівників вуликів.

За часів Антоніни поляки були не такими аж завзятими пасічниками, але все ще любили опікуватися бджолами. Ян теж тримав у віддаленому кутку зоопарку кілька вуликів, де вони стояли зграйкою хатинок. Домогосподарки використовували мед, щоб підсолодити каву, приготувати *крупнік*, зварити гарячу горілку з медом і спекти *пернік* — солодкуватий медово-пряний пиріг, або *пернічки* — медово-пряні коржики. Вони пили липовий чай від застуди або щоб заспокоїти нерви. Цього літа хоч куди Антоніна йшла — на тролейбусну зупинку, до церкви чи до крамниці, — проходила коридорами, пишно вкритими липовим цвітом і сповненими ледь чутним дзижчанням, — на місцевому сленгу «*ліпа*» ще означає «світла брехня».

За річкую обриси Старого міста виринають у ранковому тумані, мов поодинокі перші рядки, написані на невидимому аркуші: спершу просто дахи, криві теракотові лінії черепиці знаходять одна на одну наче голубине пір'я, а потім поява зеленого, рожевого, жовтого, червоного, мідного і бежевого оприявнює будинки, що стоять уздовж бруківок вулиць аж до самої площі Ринок. У 1930-ті у Празькому районі працював відкритий ринок неподалік від схожого на приземкуватий замок горілочного заводу на вулиці Зомбковській (що означає «зуб»). Проте він був такий само відомий, як і Старе місто, де десятки крамарів торгують усілякими виробами та їжею під

жовтими і бронзовими наметами, вітрини магазинів демонструють балтійський бурштин, а всього за кілька грошей спеціально навчений папуга витягне для вас з невеличкого глечика передбачення.

Одразу за Старим містом лежить величезний Єврейський квартал, із заплутаними вуличками, жінками в перуках і чоловіками з пейсами, релігійними танцями, сумішшю діалектів і ароматів, малесенькими крамничками, фарбованим шовком і плоскодахими будиночками з металевими балконами, пофарбованими в чорний або темно-зелений колір, трояндами одна над одною, наче яруси в оперному театрі, проте замість людей там квіти і горщики з помідорами. Тут можна знайти особливий вид *перогів*, великі жорсткі *креплахи* — такі-собі вареники з м'ясом і цибулею, які спочатку варять, потім печуть, далі смажать, а наостанок глазурують і сушать наче бублики.

Будучи серцем східноєвропейської єврейської культури, квартал має власний єврейський театр і кіно, газети і журнали, митців і видавництва, політичні течії, спортивні й літературні клуби. Століттями Польща надавала пристановище євреям-біженцям з Англії, Франції, Німеччини й Іспанії. На деяких польських монетах XII століття викарбовано юдейські написи, а легенда стверджує, що євреї вважали Польщу привабливою через те, що назва країни дуже схожа за звучанням на єврейський вислів *po lin* («відпочинь тут»). Поки у XX столітті сюди не став проникати анисемітизм, у Варшаві мешкало 1,3 мільйона осіб, третина з яких була євреями. Більшість із них замешкувала у Кварталі, проте дехто оселився в розкішних довколишніх районах міста. Більшість із них продовжували носити національне вбрання, говорити рідною мовою і зберігати культуру, а дехто взагалі не говорив польською.

Звичайного літнього ранку Антоніна перешилилася через широке поруччя тераси до гілки, укритої абрикосами, і ще холодні й мокрі від роси ягоди замочили рукав її халата. Не всі ті мукання, рикання й бурчання, що її скрізь супроводжували, походили із зовнішнього світу, — деякі з цих звуків походили з нижнього поверху вілли, а інші — з веранди, тераси або мансарди. Жабінські ділили свій дім із осиротілими новонародженими або хворими тваринами, а також тут мешкали домашні тварини, тож годування і виховання цих пожилеців лягало на плечі Антоніни, і, відчуваючи це, вони настійливо кричали, вимагаючи, щоб їх погодували.

Вітальня для тварин теж не була забороненою. Височезні вікна, які легко можна було прийняти за пейзаж, створювали враження, ніби кімнати й не існує зовсім. Біля протилежної стіни на численних полицях величезного дерев'яного стелажа красувалися книжки, журнали, гнізда, пір'я, маленькі голови, яйця, окуляри в роговій оправі й інші артефакти. На східному килимі біля накритих присадкуватих крісел із червоними подушками стояло піаніно. У найдальшому і найтеплішому кутку кімнати викладений темно-коричневою плиткою стояв камін, полицю якого прикрашав вибілений сонцем череп буйвола. Крісла були розташовані біля вікон, крізь які лилося після-полудневе сонячне світло.

Один журналіст, який прийшов на віллу, щоб узяти інтерв'ю у Яна, здивувався, побачивши двох котів, котрі увійшли до вітальні, — одного з перев'язаною лапою, а другого з перев'язаним хвостом, — яких супроводжував папуга з металевим конусом навколо шиї й кульгавий ворон зі зламаним крилом. Вілла кишла тваринами, і Ян пояснював це дуже просто: «недостатньо досліджувати здалека. Треба жити по-

руч із тваринами, щоб вивчити їхню поведінку й психологію». Щодня, коли Ян об'їжджав зоопарк на велосипеді, великий лось на ім'я Адам біг за компанію поряд із ним.

Було щось неймовірне в тому, щоб жити так близько із левенятами, вовченятами, мавпенятами й орлятами — запах тварин, їхні крики змішувалися з людськими тілами і запахами їжі, з людським гомоном і сміхом, утворюючи змішану родину під єдиним дахом. Потрапляючи до цієї родини, новий пожиалець спочатку спить і їсть за попереднім розкладом, проте з часом ритми життя тварин синхронізуються. Несинхронізованими залишаються лише їхнє дихання і сопіння, і вночі, коли всі сплять, можна почути надзвичайну тваринну кантату.

Зачарована тваринами, Антоніна захоплювалася їхнім сприйняттям світу. Згодом вони з Яном навчилися ходити біля хижаків наче дикі коти, тому що близько посаджені очі надають їм гострого глибокого сприйняття і різкі рухи на відстані одного-двох стрибків можуть стривожити їх. У трав'янистих тварин — коней чи оленів — панорамний зір (щоб побачити хижака, який застрибує на спину), але при цьому вони легко піддаються паніці. Кульгавий плямистий орел, який уместився на помості, схожий скоріш на бінокль із крилами. Котенята гієни можуть упізнати кроки Антоніни навіть у темряві. Інші тварини відчувають її наближення, аромат, тихесеньке шурхотіння її сукні, вагу її кроків за вібрацією дощок підлоги і навіть можуть визначити кількість повітря, що вирвалося з її носа. Вона заздрила їхньому прадавньому походженню, ідеально налаштованим органам чуття; якби людина була наділена цими звичайними для тварин здібностями, її на Дикому Заході вважали би чаклуном.